

Rola i jakość opracowań przyrodniczych w procedurze planistycznej na wybranym przykładzie z otuliny Słowińskiego Parku Narodowego

The role and the quality of environmental analyses
in the spatial planning process – an example from the buffer zone
of Słowiński National Park (Poland)

Michał Jakiel

Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Jagielloński
ul. Gronostajowa 7, 30-387 Kraków
e-mail: michal.jakiel@uj.edu.pl

Abstract. The paper presents the assessment of spatial planning process in the buffer zone of Słowiński National Park in Poland. The detailed analysis was carried out in the selected area (Smółdzino municipality) which is covered by Local Spatial Development Plan (LSDP). The spatial planning documents, especially the ones concerning natural conditions of the area (e.g. ecophysiological analyses), were analysed in terms of their quality. Also, the author conducted field mapping in order to verify the compliance of documents with actual land use. In the buffer zone of national park a particular care of the natural environment should be taken. However, the quality of the analysed documents is poor, even in respect of their factual content. Authors of the documents often abandon expensive and time-consuming field studies, hence the documents tend to be prepared based on outdated cartographic materials. The preparation process of spatial planning documents is well defined in law. However, the research shows that even well-designed legal framework would not result in the high-quality documents. It is often a personal factor of the authors failing to perform their duties properly, which impact the final outcomes.

Słowa kluczowe: planowanie przestrzenne, badania terenowe, opracowanie ekofizjograficzne, otulina, park narodowy

Keywords: spatial planning, field studies, ecophysiological analysis, buffer zone, national park

Wstęp

Planowanie przestrzenne jest jednym z najważniejszych instrumentów kształtowania i ochrony środowiska (Kozłowski 1983; Kistowski, Pchalek 2009; Macias, Bródka 2014). Dlatego tak ważne jest, aby zadbać o wysoki poziom merytoryczny wszelkich opracowań planistycznych, zwłaszcza w kontekście uwzględniania uwarunkowań przyrodniczych i wpływu zagospodarowania przestrzennego na środowisko. Większość dotychczasowych badań i publikacji dotyczących roli ochrony środowiska w planowaniu przestrzennym

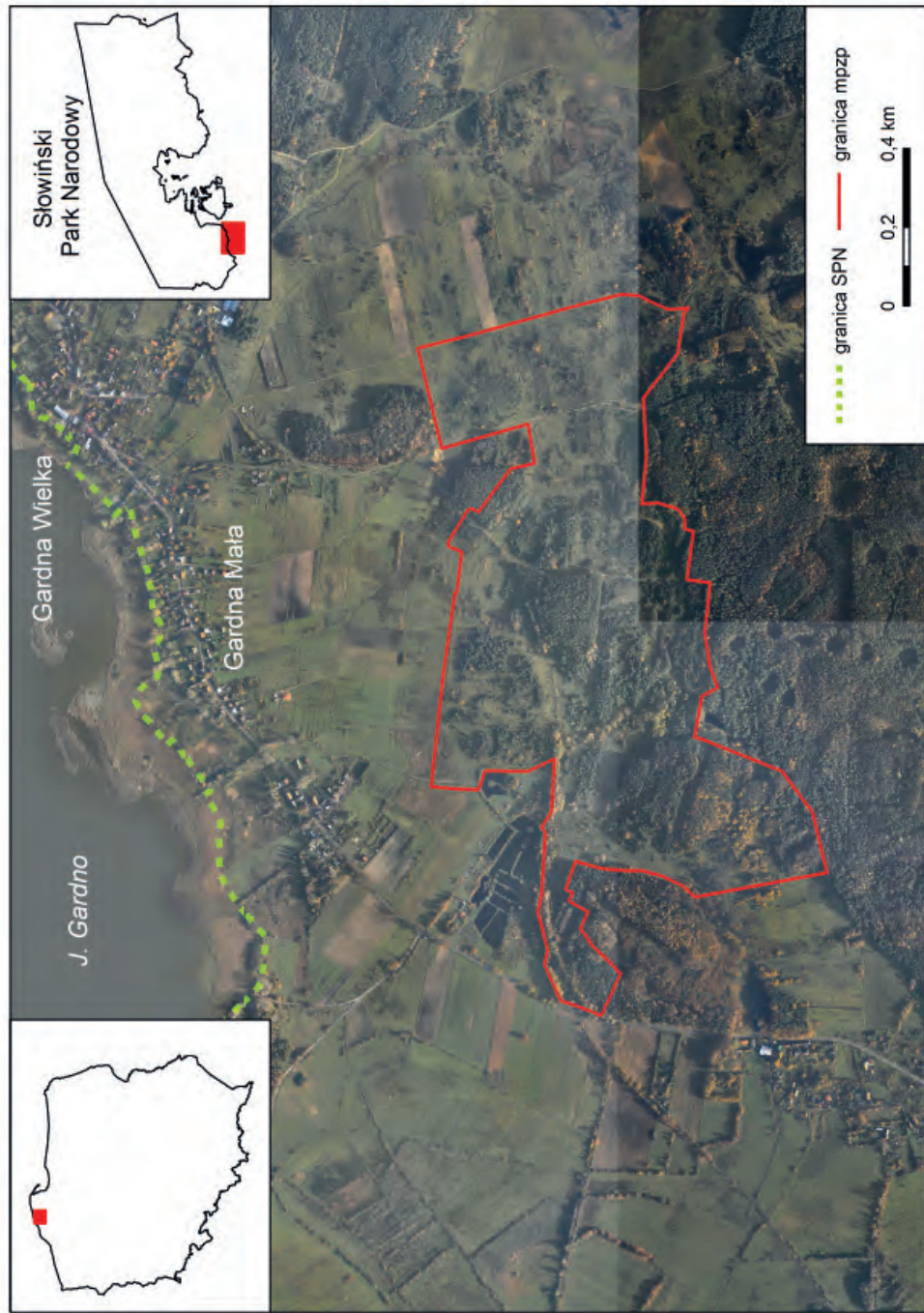
skupiała się na rozważaniach teoretycznych, aspektach prawnych (m.in. Kistowski 2001; Papińska 2007; Ociepa-Kubicka 2014) lub na analizach ilościowych i jakościowych prowadzonych w szerszej skali (Komornicki, Śleszyński 2008; Kistowski i in. 2009; Hajduk 2011; Baran-Zgłobicka 2012). Niewielką uwagę poświęcano natomiast szczegółowym analizom konkretnych dokumentów i obszarów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (mpzp).

Niniejsza praca stawia dwa cele. Pierwszy z nich – teoretyczny – dotyczy określenia miejsca opracowań przyrodniczych w procedurze planistycznej. Drugi cel dotyczy oceny procesu realizacji opracowań przyrodniczych w procedurze planistycznej dla wybranego obszaru. Dla osiągnięcia tego celu dokonano oceny stopnia uwzględniania uwarunkowań przyrodniczych w wybranych dokumentach planistycznych oraz oceniono ich zapisy pod kątem ich zgodności ze stanem rzeczywistym. Analizie poddano obszar położony w otulinie parku narodowego. Otulina jest strefą ochronną utworzoną w celu zabezpieczenia obszaru chronionego przed działalnością człowieka, dlatego powinna tu istnieć szczególna dbałość o środowisko przyrodnicze. Należy jednak zauważyć, że obszar ten stanowią głównie grunty prywatne oraz komunalne. Ich właściciele kierują się często innymi celami i interesami w gospodarowaniu przestrzenią, nierzadko sprzecznymi z ideą ochrony przyrody i środowiska.

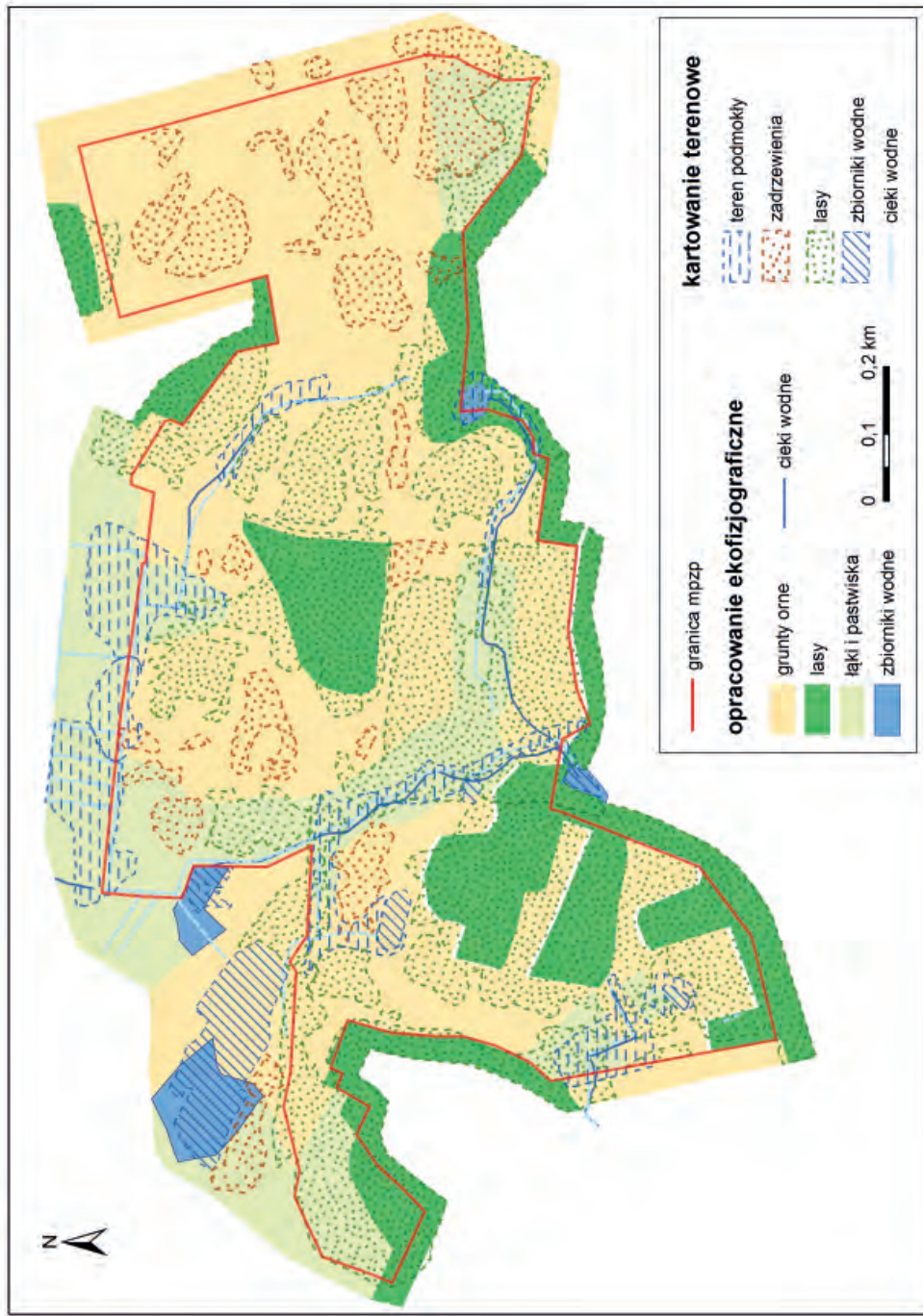
Opracowania przyrodnicze w procedurze planowania przestrzennego

W obowiązujących przepisach dotyczących planowania i zagospodarowania przestrzennego można znaleźć dużą liczbę zapisów, które odnoszą się do zagadnień związanych z ochroną środowiska. Podstawowym aktem prawnym jest Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (u.p.z.p.), jednak kwestie środowiskowe w planowaniu bezpośrednio lub pośrednio reguluje także szereg innych ustaw oraz wydane do nich akty wykonawcze (Nowak 2013). Procedura planistyczna jest długotrwałym i wielopłaszczyznowym procesem. Jej szczegółowy przebieg uzależniony jest od rodzaju dokumentu, charakteru i skali przedsięwzięcia oraz tego, czy dany obszar objęty jest jakąś formą ochrony przyrody. Jednak niezależnie od tego, każdy dokument planistyczny na wszystkich szczeblach planowania przestrzennego (krajowym, regionalnym i lokalnym) musi uwzględniać uwarunkowania przyrodnicze. Jest to możliwe poprzez prawny obowiązek sporządzania opracowań przyrodniczych. Opracowania przyrodnicze mają umożliwić włączenie problematyki ochrony środowiska w proces tworzenia aktów planistycznych oraz pozwalają na kontrolę inwestycji pod kątem ich potencjalnych zagrożeń dla środowiska. Obecnie istnieją dwa obowiązkowe dokumenty z tego zakresu: opracowanie ekofizjograficzne oraz prognoza oddziaływania na środowisko – stanowiąca element strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (Kistowski, Pchalek 2009).

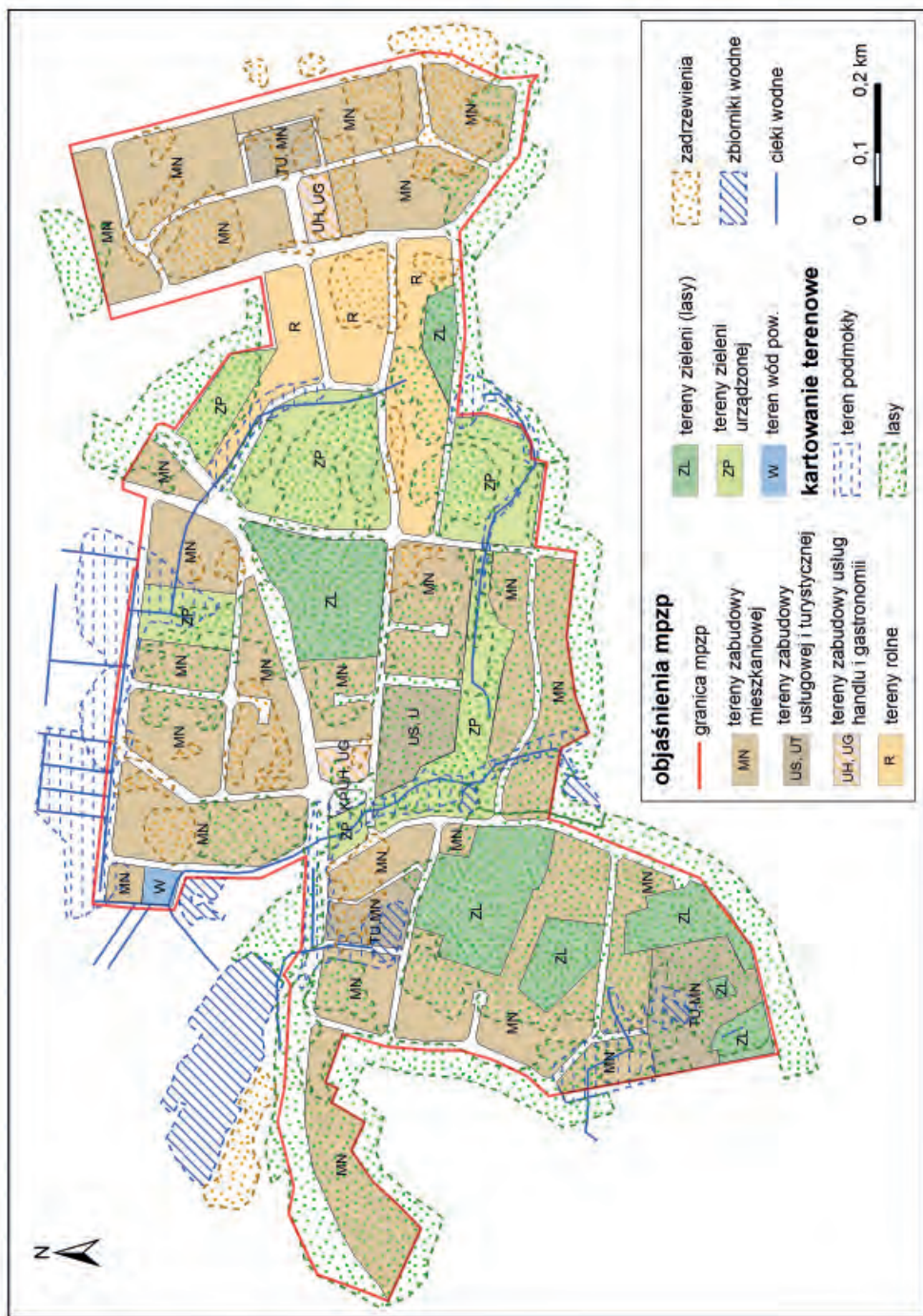
Jednym z pierwszych etapów tworzenia aktów planistycznych jest analiza uwarunkowań środowiskowych, którą przeprowadza się w ramach opracowania ekofizjograficznego. Opracowanie należy przygotować jeszcze przed sporządzeniem projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (suikzp) tak, aby w trakcie tworzenia danego aktu planistycznego była możliwość uwzględnienia informacji i zaleceń wynikających z treści opracowania ekofizjograficznego (Kistowski, Pchalek 2009). Warto wspomnieć, że pojawiają się pewne wątpliwości, czy opracowanie ekofizjograficzne można uznać za element procedury planistycznej. Tryb sporządzenia i zakres ekofizjografii nie jest bowiem regulowany przez Ustawę o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Ekofizjografia nie znalazła się bowiem w art. 11 i 17 (u.p.z.p.), które szczegółowo opisują procedurę planistyczną dla studium i miejscowego planu. Oznacza to, że sporządzenie opracowania ekofizjograficznego nie jest elementem procedury planistycznej w rozumieniu Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Stąd też opracowanie ekofizjograficzne zaliczane jest często do tzw. opracowań okołoplanistycznych (Rosegnal 2014). Opracowanie ekofizjograficzne pełni więc funkcję wyłącznie informacyjną w przygotowaniu aktu planistycznego (suikzp lub mpzp), nie może jednak zastępować tych aktów. Jeśli treść opracowania i aktu planistycznego różnią się, to nie daje to podstawy do automatycznego orzeczenia o nieważności uchwały w sprawie przyjęcia danego aktu (Nowak 2013). Jednak, jak wskazuje I. Derucka (2013), opracowanie ekofizjograficzne jest obowiązkowym dokumentem towarzyszącym procedurze planistycznej dla każdego aktu

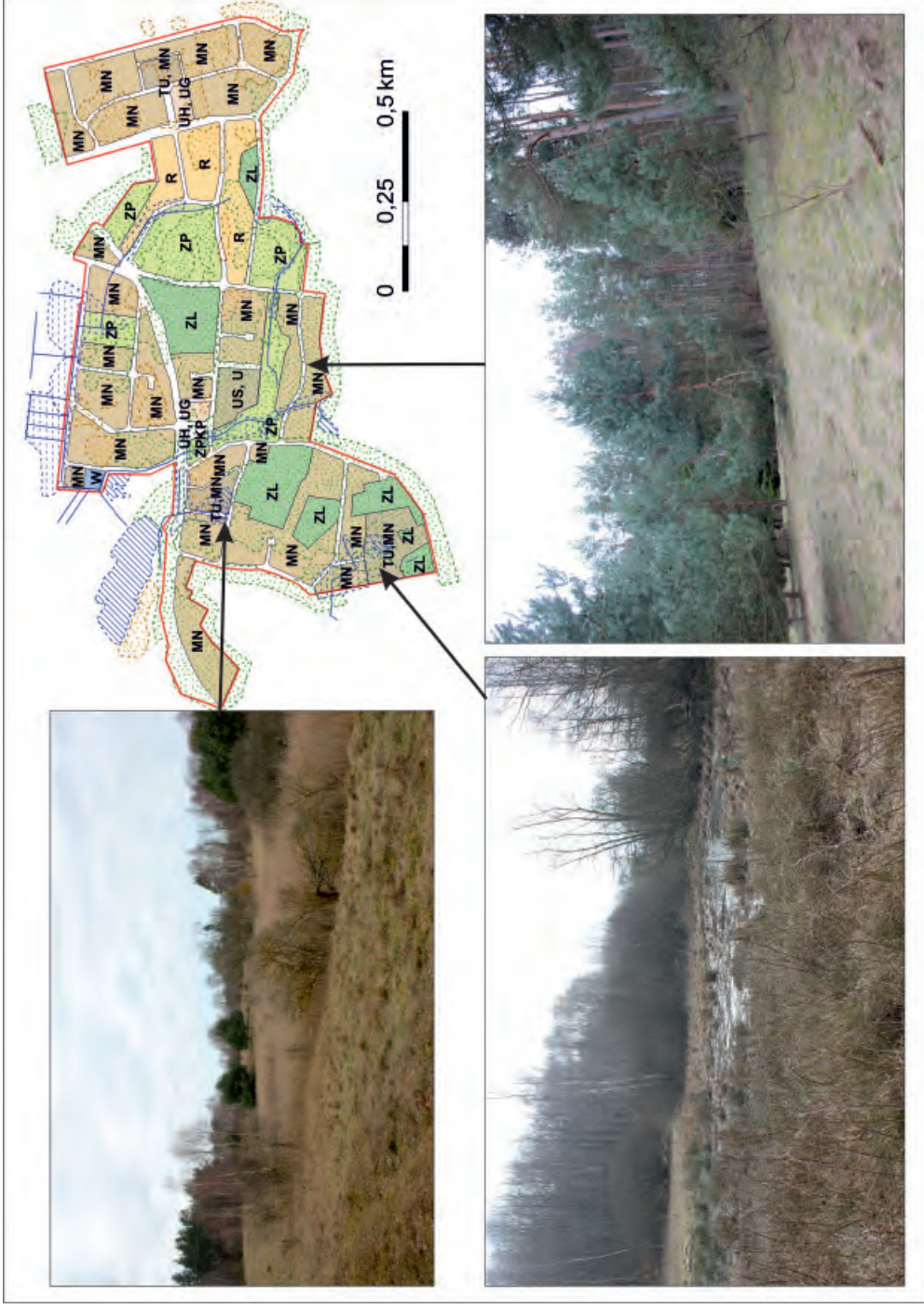
Ryc. 1. Lokalizacja obszaru badań
Fig. 1. Location of study area

Ryc. 2. Porównanie użytkowania ziemi z opracowania ekofizjograficznego i kartowania terenowego
 Fig. 2. Comparison of land use presented in the document of ecophysiological analysis and terrain mapping

Ryc. 3. Planowane zagospodarowanie wg mpzp oraz użytkowanie terenu z kartowania terenowego
 Fig. 3. The planned development by the Local Spatial Development Plan (LSDP) and land use from the terrain mapping

Ryc. 4. Niezgodności planowanego zagospodarowania z warunkami terenowymi
 Fig. 4. Incorrect planned development compared with terrain conditions

planistycznego i ma ważny charakter informacyjny.

Szczegółowy zakres opracowania ekofizjograficznego reguluje rozporządzenie Ministra Środowiska z 2002 r. (Dz.U. 2002 nr 155 poz. 1298). Według wspomnianego rozporządzenia opracowanie powinno się składać z części kartograficznej i opisowej. W części opisowej powinny znaleźć się następujące zagadnienia (Kistowski, Pchalek 2009):

- charakterystyka stanu oraz funkcjonowania środowiska,
- diagnoza stanu i funkcjonowania środowiska,
- wstępna prognoza dalszych zmian zachodzących w środowisku,
- określenie przyrodniczych predyspozycji do kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej,
- ocena przydatności środowiska.

Zakres treści opracowania ekofizjograficznego jest bardzo szeroki. Do pozyskania potrzebnych informacji na temat środowiska przyrodniczego należy wykorzystać dostępne materiały kartograficzne, opracowania naukowe, dane z różnych instytucji, a także materiały archiwalne dotyczące badanego obszaru. Prawidłowe wykonanie każdego z etapów opracowania nie jest możliwe bez przeprowadzenia inwentaryzacji i pomiarów w terenie, które mają na celu weryfikację, uaktualnienie i uszczegółowienie dostępnych materiałów (Papińska 2007).

Drugim stałym elementem procedury sporządzania oraz uchwalania dokumentów planistycznych jest postępowanie dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (SOOŚ). Przeprowadzenie procedury SOOŚ jest wymagane dla aktów planistycznych sporządzanych na wszystkich poziomach, a także dla innych dokumentów o charakterze planistycznym lub strategicznym. Postępowanie dotyczące SOOŚ jest bardzo rozbudowane, a jego głównym celem jest ocena oraz weryfikacja skutków dla środowiska, jakie może wywołać realizacja zapisów danego dokumentu (Ociepa-Kubicka 2014).

Ważnym elementem SOOŚ jest sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko (prognoza OOŚ; Macias, Bródka 2014). Prognoza powinna zostać sporządzona dla gotowego projektu dokumentu planistycznego. Może być także tworzona równoległe z nim. Zakres prognozy reguluje Ustawa z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. nr 199 poz. 1227 ze zm.; u.o.o.ś.). Wymagania dotyczące sporządzania prognozy zostały przedstawione w art. 51 ust. 2 (u.o.o.ś.). Dodatkowo, szczegółowy zakres tego dokumentu jest także indywidualnie uzgadniany z odpowiednimi instytucjami ochrony środowiska (art. 53 i 57 u.o.o.ś.). Obecnie nie ma rozporządzenia, które szczegółowo określałoby formę i zakres treści prognozy, choć ustawodawca daje taką możliwość (art. 52 ust. 3 u.o.o.ś.). Dla mpzp zasady sporządzania prognozy do 2007 r. określało rozporządzenie Ministra Środowiska z 2002 r. w sprawie szczegółowych warunków, jakim powinna odpowiadać prognoza oddziaływania na środowisko dotycząca projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (Dz.U. nr 197, poz. 1667). W opinii M. Kistowskiego i M. Pchalka (2009), mimo utraty mocy prawnej tego rozporządzenia, niektóre jego wskazania dotyczące zakresu prognozy oraz materiałów mogą być nadal przydatne i wykorzystywane do jej sporządzenia przy zastrzeżeniu, że należy je poszerzyć o ocenę oddziaływania na obszary Natura 2000.

Prognoza, jak każde opracowanie planistyczne, powinna składać się z części kartograficznej i opisowej. Określa ona przewidywane skutki dla środowiska w przypadku realizacji ustaleń zawartych w gotowym lub przygotowywanym akcie planistycznym. Jednak, co najważniejsze, prognoza powinna także zawierać propozycje rozwiązań alternatywnych, dzięki którym negatywne dla środowiska skutki mogą zostać wyeliminowane lub złagodzone (Kistowski, Pchalek 2009). Informacje zawarte w prognozie powinny odnosić się do ustaleń zapisanych w opracowaniu ekofizjograficznym. W prognozie należy uwzględnić nie tylko obszar objęty planem czy studium, ale także tereny sąsiednie pozostające w zasięgu potencjalnego oddziaływania wynikającego z realizacji ustaleń danego dokumentu. Przede wszystkim powinno to dotyczyć oddziaływania na środowisko i jego poszczególne elementy objęte różnymi formami ochrony przyrody.

Wiele treści zawartych w prognozie, szczególnie te dotyczące charakterystyki i diagnozy środowiska, są powieleniem zapisów z ekofizjografii, co nie do końca wydaje się sensowne i konieczne (Szulczewska 2010). Ponadto B. Szulczewska (2010) podkreśla problem związany z zespołem opracowującym prognozę – najczęściej są to te same osoby, które tworzą plan miejscowy lub studium. Mogący się tu pojawić konflikt interesów jest bardzo istotny, gdyż ustalenia prognozy wpływają na zapisy zawarte w dokumentach

planistycznych. W odróżnieniu od opracowania ekofizjograficznego, zapisy prognozy należy uznać za element procedury planistycznej, gdyż jest ona wymieniona w art. 17 (u.p.z.p.). W związku z tym brak prognozy lub braku formalne w zakresie treści są naruszeniem procedury planistycznej, która skutkuje unieważnieniem uchwały w części dotyczącej problematyki środowiska. Jednak nie ma podstaw do stwierdzenia nieważności uchwały, na przykład w kwestii zarzutów o wadliwości prognozy. Zawartość merytoryczna prognozy nie wpływa na tryb sporządzania planu i tym samym nie narusza art. 17 (u.p.z.p.). Prognoza nie podlega ocenie merytorycznej na żadnym z etapów sporządzenia planu. Prognoza jest tylko załącznikiem do projektu planu, a nie załącznikiem do już uchwalonego planu miejscowego, dlatego nie ma charakteru normatywnego (Derucka 2013). Odpowiedni zakres i poziom merytoryczny dokumentów może być zatem jedynie kontrolowany za pośrednictwem uzgodnień i opinii z instytucjami ochrony środowiska (m.in. z Regionalnymi Dyrekcjami Ochrony Środowiska i Wojewódzkimi Inspektoratami Ochrony Środowiska) oraz poprzez konsultacje społeczne. W związku z tym, tylko rzetelnie przygotowane opracowanie przyrodnicze może skutecznie pomóc w realizowaniu idei planowania przestrzennego będącego instrumentem ochrony przyrody.

Obszar badań

Jako studium przypadku wybrano obszar w gminie Smóldzino objęty miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego w obrębach geodezyjnych Gardna Mała i Gardna Wielka. Plan obejmuje teren o powierzchni 88,94 ha. Cały analizowany obszar położony jest w otulinie Słowińskiego Parku Narodowego (SPN), w odległości około 1 km od brzegu jeziora Gardno i granicy Parku. Obszar SPN pokrywa się z obszarami Natura 2000: Ostoja Słowińska PLH220023 i Pobrzeże Słowińskie PLB220003. SPN utworzono w celu ochrony i zachowania systemu jezior przymorskich, łąk, torfowisk i lasów wraz z siedliskami, a także unikatowego wydmyowego pasa mierzei (Rąkowski 2009).

Teren miejscowego planu obejmuje wzgórze morenowe, które jest częścią pasma wzgórz moreny czołowej otaczających równinę wokół jeziora Gardno. Wzgórze ma kilkanaście metrów wysokości względnej. Zbudowane jest z gliny morenowej i miejscami z piasków sandrowych oraz ilów (Lipczyński 2002). Wzniesienie porastają lasy mieszane z przewagą sosny i domieszką innych gatunków (brzozy, dębu, buka i modrzewia). Pozostała część obszaru to nieużytki rolne, gdzie zachodzi intensywna sukcesja roślinności drzewiastej. Obecnie nieużytki porośnięte są w znacznym stopniu przez zwarte skupiska krzewów i młodników. W północnej części obszaru badań znajduje się fragment niziny okalającej jezioro. Jest to teren podmokły z glebami torfowymi, porośnięty przez trzcinowiska i łąki (ryc. 1). Cały obszar położony jest w dorzeczu Łupawy. Odwadniany jest przez ciek i rowy melioracyjne uchodzące bezpośrednio do jeziora Gardno. Większość rowów jest niekonserwowana, wypłyca się i zarasta, przez co obszar wokół zbiorników i cieków zajmują mokradła, a po intensywnych opadach lub roztopach – rozlewiska. Występuje tu także kilka małych jezior (Lipczyński 2002), a przy północno-wschodniej granicy obszaru znajduje się kilka stawów rybnych. Obszar położony jest ponad 500 m od istniejących zabudowań. Na całym terenie widoczne są tropy, ścieżki i miejsca żerowania zwierzyny leśnej.

Materiał i metody

Materiałami wyjściowymi dla przeprowadzonych analiz był zestaw dokumentów: opracowanie ekofizjograficzne, prognoza oddziaływania na środowisko oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (uchwała Nr XXXVI/294/2013 Rady Gminy Smóldzino). Do analizy wykorzystano także mapy topograficzne w skali 1:10 000, ortofotomapy oraz dane z ewidencji gruntów i budynków ze Starostwa Powiatowego w Słupsku.

Pierwszym etapem badań była analiza dokumentów pod kątem ich treści i jakości informacji przyrodniczej. Podstawą oceny były przepisy prawne regulujące zakres i treść tych opracowań oraz metodyka ich sporządzania przedstawiona przez M. Kistowskiego i M. Pchalka (2009). Tym samym oceniono, czy zawarte w opracowaniach informacje i ustalenia pozwoliły na zrealizowanie założeń związanych z ochroną środowiska oraz czy ich treść odpowiadała wymogom rozporządzenia.

Następnie przeprowadzono kartowanie użytkowania ziemi na podkładzie mapy topograficznej w skali 1:10 000 i ortofotomapy według instrukcji zaproponowanej przez A. Richlinga (2007). Głównym celem kartowania była weryfikacja zgodności posiadanych materiałów ze stanem faktycznym oraz identyfikacja barier fizjograficznych dla proponowanych funkcji i sposobu zagospodarowania. Dzięki badaniom w terenie dokonano weryfikacji i oceny informacji zawartych w dokumentach pod kątem ich zgodności ze stanem rzeczywistym oraz użyteczności przy tworzeniu miejscowego planu. Kartowanie przeprowadzono za pomocą odbiornika GPS na obszarze objętym mpzp oraz na terenie przyległym do granic analizowanego mpzp. Sporządzono także dokumentację fotograficzną. Następnie wyniki kartowania poddano analizom w programie ArcGIS 10.2.

Wyniki

Analizowany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego opracowywany był przez 4 lata. W lutym 2009 r. Rada Gminy Smoldzino przyjęła uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia mpzp. W okresie od lutego do maja 2010 r. wykonano opracowanie ekofizjograficzne. W tym samym czasie sporządzono projekt miejscowego planu. Następnie w 2011 r. wykonano prognozę oddziaływania na środowisko, która wraz z poprawkami została przyjęta pod koniec 2012 r. Miejscowy plan został uchwalony w styczniu 2013 r. Plan obejmuje teren o powierzchni 88,94 ha, w tym użytki rolne – 72,15 ha, wody – 0,63 ha, nieużytki – 0,61 ha, lasy – 10,07 ha, drogi – 5,48 ha. Na cele nierolnicze i nieleśne przeznaczają się grunty leśne (1,01 ha) oraz użytki rolne (65,22 ha).

W analizowanym opracowaniu ekofizjograficznym zgodnie ze spisem treści znalazły się wszystkie elementy wymienione w rozporządzeniu Ministra Środowiska. Jednak tytuły rozdziałów nie zawsze są adekwatne do zawartej w nich treści. Sam dokument jest stosunkowo krótki i zawiera 36 stron maszynopisu. Do dokumentu sporządzono tylko jeden załącznik z mapą. Tekst jest napisany niestarannie. Pojawia się wiele błędów merytorycznych oraz edytorskich, utrudniających zrozumienie treści. W tekście jest niewiele powołań na źródła (publikacje, mapy czy inne dokumenty). W dwóch pierwszych rozdziałach przedstawiono charakterystykę i funkcjonowanie środowiska. Opis, choć obszerny, jest bardzo ogólny. Brak w nim konkretnych informacji na temat cech środowiska analizowanego obszaru. Na przykład podrozdział dotyczący wód powierzchniowych zajmuje pół strony. Nie wspomniano w nim o kilku oczkach wodnych, które znajdują się na obszarze objętym mpzp. Natomiast znalazł się obszerny podrozdział (5 stron) dotyczący uwarunkowań społeczno-kulturowych, gdzie opisano zabytki w okolicznych wsiach. W podrozdziale dotyczącym zmian w środowisku brak jest informacji na temat wcześniejszych zmian, jakie zachodziły w środowisku, jak choćby zmiany użytkowania i zagospodarowania. Skupiono się natomiast na ogólnej charakterystyce współczesnych procesów hydrologicznych, atmosferycznych, geomorfologicznych i antropogenicznych. Nie podano konkretnych przykładów z analizowanego terenu, zresztą w podsumowaniu autorka stwierdza, że część z opisanych wcześniej procesów nie zachodzi na badanym obszarze. W części dotyczącej oceny ekofizjograficznej zawarto jedynie krótki opis czynników i zagrożeń naturalnych mogących wpływać na zmiany lub degradację środowiska. Brak jest jednego z podstawowych elementów opracowania, czyli oceny odporności środowiska na antropopresję. Nie przeprowadzono także oceny przydatności środowiska do realizacji funkcji społeczno-gospodarczych oraz nie wskazano barier fizjograficznych. W związku z tym w dokumencie brakuje rzetelnej prognozy zmian w środowisku, szczególnie w aspekcie potencjalnego oddziaływania na sąsiednie tereny. Pominięto również fakt, że obszar znajduje się w otulinie parku narodowego oraz w bardzo bliskiej odległości od jego granic i obszarów Natura 2000. Jedyna mapa, jaka znalazła się w dokumencie, przedstawia użytkowanie terenu, które nie jest zgodne ze stanem rzeczywistym. Analizowany dokument ma niską wartość merytoryczną i nie spełnia swojej podstawowej roli, czyli rozpoznania i określenia uwarunkowań przyrodniczych dla planowanego zagospodarowania przestrzennego.

Drugi oceniany dokument – prognoza oddziaływania na środowisko – został przygotowany starannie. Jednak w pierwszej części dotyczącej określenia metod sporządzania prognozy pojawia się informacja, że podstawą analizy i oceny środowiska jest opracowanie ekofizjograficzne. W związku z tym, w dokumencie pojawiają się te same błędne treści, co w opracowaniu. W drugiej części, czyli w rozdziale dotyczącym oceny oddziaływania na środowisko, wymieniono tylko kilka bezpośrednich skutków środowiskowych, jakie

może wywołać realizacja planowanego zagospodarowania. Jako jeden z głównych problemów wskazano zmniejszenie powierzchni leśnej, jednak nie uwzględniono obecnego stanu użytkowania i nie podano o ile realnie zmniejszy się ta powierzchnia. Jako negatywne skutki wskazano także wzrost ilości wytwarzanych ścieków, antropogeniczne zmiany w krajobrazie oraz emisję zanieczyszczeń do atmosfery. W kolejnej części dokumentu powinny znaleźć się rozwiązania alternatywne lub łagodzące dla rozwiązań zaproponowanych w projekcie miejscowego planu. Jednak nie zaproponowano takich rozwiązań, które odpowiadałyby na któryś z wymienionych wcześniej negatywnych skutków środowiskowych. Wskazano jedynie rozwiązania tymczasowe, jak na przykład odprowadzanie ścieków do zbiorników bezodpływowych do czasu wybudowania kanalizacji. Natomiast zbiorniki bezodpływowe nie powinny być brane pod uwagę w tym obszarze, ponieważ występują tu mokradła i torfowiska odwadniane przez rowy melioracyjne uchodzące bezpośrednio do jeziora Gardno. Wprowadzenie takiego rozwiązania niesie za sobą duże zagrożenie. Każda nieszczelność czy awaria doprowadzi do wypływu zanieczyszczeń do wód gruntowych i powierzchniowych. Ponadto nie przedstawiono także szczegółowych wskazań dla infrastruktury technicznej. Pominęto również problem zmian w krajobrazie, gdyż mimo znacznych deniwelacji terenu dopuszczono możliwość zabudowy do wysokości 12 m, czyli kilku kondygnacji. Daje to realnie możliwość zwiększenia intensywności zabudowy i tym samym potęguje negatywne skutki środowiskowe.

Wyniki kartowania terenowego porównano z mapą użytkowania ziemi zawartą w opracowaniu ekofizjograficznym (ryc. 2) oraz z rysunkiem miejscowego planu (ryc. 3). Na rycinie 2 widać duże niezgodności danych zaprezentowanych w opracowaniu w porównaniu z danymi uzyskanymi z kartowania w terenie. Według mapy z opracowania, większość terenów została sklasyfikowana jako grunty orne oraz łąki, co pokrywa się z użytkowaniem, jakie znajduje się w ewidencji gruntów i budynków. W rzeczywistości są to grunty odłogowane, gdzie zachodzi intensywna sukcesja wtórna roślinności drzewiastej. Obecnie tereny porolne porastają lasy, młodniki, zwarte skupiska drzew i krzewów. Ponadto na mapie z opracowania nie zaznaczono wszystkich cieków, nie uwzględniono zbiorników wodnych oraz terenów podmokłych, które zajmują tu dużą powierzchnię.

W przypadku porównania wyników z kartowania terenowego i rysunku miejscowego planu, również zachodzą duże niezgodności (ryc. 3). Niektóre z projektowanych działek budowlanych znajdują się na obszarach porośniętych przez kilkudziesięcioletni las oraz na terenach, gdzie znajdują się oczka wodne lub mokradła (ryc. 4).

Wnioski

Wykonane badania dowodzą, że analizowane opracowania przyrodnicze są niskiej jakości merytorycznej i nie spełniają swojej roli. Dokumenty zostały wykonane bez odpowiednich prac w terenie i bardzo nieprofesjonalnie. Bez odpowiedniego rozpoznania terenowego nie można rzetelnie opisać wszystkich elementów środowiska i przeprowadzić odpowiedniej oceny pod kątem przyszłego zagospodarowania, co podkreślano było też przez innych autorów (Baran-Zgłobicka 2012, Ociepa-Kubicka 2014). Teoretycznie, opracowanie ekofizjograficzne i prognoza powinny być bardzo ważnymi dokumentami chroniącymi środowisko, jednak w praktyce opracowania te są wykonywane w pośpiechu, schematycznie, a nawet tendencyjnie. Często praktyką jest sporządzanie opracowań bez odpowiedniej inwentaryzacji przyrodniczej, a nawet – kartowania w terenie. Wykonawcy z reguły rezygnują z drogich i czasochłonnych prac terenowych, bazując na mało aktualnych materiałach kartograficznych oraz ewidencji gruntów i budynków. W przypadku opracowań sporządzanych na potrzeby miejscowych planów niezbędne są badania terenowe wykonane przez zespół sporządzający dokument. Powinno się stosować zasadę, że im niższy szczebel planowania, tym udział informacji pochodzących z własnych badań terenowych powinien być większy w stosunku do informacji zawartej w źródłach istniejących (Kistowski 2001). Często konsekwencją tych nierzetelności jest akt planistyczny nieuwzględniający uwarunkowań przyrodniczych, w którym niejednokrotnie przeznaczono zbyt dużą powierzchnię pod zabudowę. Jest to jedną z głównych przyczyn rozpraszania zabudowy, która negatywnie wpływa na środowisko naturalne, a także krajobraz.

Przepisy stosunkowo dobrze i szczegółowo regulują kwestie sporządzania oraz zakresu opracowań przyrodniczych. Są one także ważnymi elementami całego procesu tworzenia dokumentów planistycznych.

Mimo że opracowanie ekofizjograficzne nie jest elementem procedury planistycznej, stanowi obowiązkowy dokument towarzyszący tej procedurze. Ustalenia opracowania ekofizjograficznego i prognozy oddziaływania na środowisko powinny być traktowane jako wynikowe dla aktów planistycznych. Obecnie przepisy prawne nawet w przypadku stwierdzenia błędów merytorycznych w tych opracowaniach nie pozwalają na jednoznaczne uchylene aktów, które powstały na ich podstawie. Jednak trzeba pamiętać, że nawet najlepsze przepisy nie zagwarantują wysokiej jakości dokumentów. Wszystko zależy od projektantów oraz autorów planów i opracowań przyrodniczych, którzy powinni wykonywać swoje zadania rzetelnie, zgodnie z etyką zawodową.

Literatura

- Baran-Zgłobicka B. 2012. Zasoby środowiska przyrodniczego w dokumentach strategicznych wybranych gmin wiejskich województwo podkarpackiego. *Problemy Ekologii Krajobrazu* 32, s. 5–13.
- Derucka I. 2013. Prawne gwarancje realizacji zadań ochrony środowiska w procedurze planowania przestrzennego w gminie. Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, s. 270.
- Hajduk S. 2011. Stan planistyczny gmin województwa podlaskiego z obszarami cennymi przyrodniczo. *Studia Regionalne i Lokalne* 3 (45), s. 119–132.
- Kistowski M. 2001. Opracowania ekofizjograficzne a prognozy oddziaływania na środowisko projektów planów zagospodarowania przestrzennego – zagadnienia wstępne, *Problemy Ocen Środowiskowych* 2 (13), s. 21–28.
- Kistowski M., Pchalek M. 2009. Natura 2000 w planowaniu przestrzennym – rola korytarzy ekologicznych, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, s. 115.
- Kistowski M., Szczypińska A., Michałowska K. 2009. Wskaźniki skuteczności ochrony przyrody w dokumentach z zakresu polityki ekologicznej – potrzeby a rzeczywistość. *Problemy Ocen Środowiskowych* 2 (45), s. 22–38.
- Komornicki T., Śleszyński P. 2008. Struktura funkcjonalna gmin a postępy w pracach planistycznych (2004–2006). *Studia Regionalne i Lokalne* 3 (33), s. 53–75.
- Kozłowski S., 1983. *Przyrodnicze uwarunkowania gospodarki przestrzennej Polski*, Wszechnica PAN, Wrocław, s. 194.
- Lipczyński W. (red.) 2002. *Zasoby przyrodnicze dorzecza Słupi i Łupawy*, zeszyt 1, Słupsk, s. 128.
- Macias A., Bródka S. 2014. *Przyrodnicze podstawy gospodarowania przestrzenią*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 578.
- Nowak M. 2013. *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne – przepisy szczególne*, Warszawa, s. 161.
- Ociepa-Kubicka A. 2014. Rola planowania przestrzennego w zarządzaniu ochroną środowiska, *Inżynieria i Ochrona Środowiska* 17 (1), s. 135–146.
- Opracowanie ekofizjograficzne na potrzeby mpzp dla terenu w obrębach Gardna Mała i Gardna Wielka gm. Smoldzino. 2011 (maszynopis).
- Papińska E. 2007. Rola opracowań ekofizjograficznych w procesie planowania przestrzennego, *Czasopismo Techniczne* 7-A, s. 185–190.
- Prognoza oddziaływania na środowisko, mpzp dla terenu położonego w obrębach geodezyjnych Gardna Mała i Gardna Wielka w gm. Smoldzino, 2012 (maszynopis).
- Rąkowski G. 2009. *Parki narodowe w Polsce*, Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa, s. 512.
- Richling A. 2007. Kartowanie użytkowania ziemi (w) A. Richling (red.), *Geograficzne badania środowiska przyrodniczego*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa, s. 272–282.

- Rosegnal M. 2014. Opracowania okolooplanistyczne w procedurze sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego – uwarunkowania prawne – przyczynek do dyskusji. W: A. Maciejewska (red.), Współczesne uwarunkowania gospodarowania przestrzenią – szanse i zagrożenia dla zrównoważonego rozwoju. Planowanie przestrzenne, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa, s. 55–66.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 listopada 2002 r. w sprawie szczegółowych warunków, jakim powinna odpowiadać prognoza oddziaływania na środowisko dotycząca projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (Dz.U. nr 197, poz. 1667), akt uchylony.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w sprawie opracowań ekofizjograficznych (Dz.U. 2002 nr 155 poz. 1298).
- Szulczewska B. 2010. Prognoza oddziaływania na środowisko jako narzędzie wspomagające proces planowania przestrzennego. W: J. Radziejowski (red.), Planowanie przestrzenne. Stan i problemy ze szczególnym uwzględnieniem ochrony środowiska oraz ocen oddziaływania na środowisko, Zeszyty Naukowe 2, Warszawa, s. 65–74.
- Uchwała Nr XXXVI/294/2013 Rady Gminy Smóldzino z dnia 30 stycznia 2013 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w obrębach geodezyjnych Gardna Mała i Gardna Wielka Gmina Smóldzino.
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 nr 80, poz. 717 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2008 nr 199 poz. 1227 z późn. zm.).